

Szécsi Noémi

Egyformák vagytok

Magvető Kiadó
Budapest, 2017

Szarvas Melinda

TÁRS[...]BÍRÁLAT

Az *Egyformák vagytok* című regényt csakis egy szokatlanul bátor és elegánsan magabiztos szerző írhatta. Szécsi Noémi legújabb műve mentes minden írói allúrtól, a szöveg izgalmas formai megoldásai és összetettsége nem hivalkodó, és nem demonstrálja erőszakkal szerzője szakmai nagyságát – amelyről pedig épp ekként győz meg.

A fülszövegből kiderül, hogy az *Egyformák vagytok* című művet egy trilógia harmadik darabjaként is értelmezheti az olvasó, amelyben Szécsi a 2011-ben és a 2013-ban megjelent regényei világát folytatja, amennyiben a most kiadottban is feltűnnek „a Bárdy család történetének a *Nyughatatlanokban* és a *Gondolatolvasóban* megismert szálai”. Csakhogy a mostani regény ízig-vérig kortárs közegben játszódik, a 19. századi Bárdy család emigráns tagjainak levelezése az egyik elbeszélő, a történész Emília kutatásaihoz szolgálnak forrásul. Az *Egyformák vagytok* nemcsak hogy önállóan is érvényes regény, de jó eséllyel fordíthatja a korábbi művek felé az olvasót, ha és amennyiben az illetőnek ez lenne az első olvasmánya a szerzőtől.

Szécsi Noémi új műve sodró lendületű, az elbeszélői szövegek elevenek, s ami az *Egyformák vagytok* egyik legnagyobb erénye, az a rendkívül intelligensen adagolt ironia és önironia, amellyel az elbeszélők saját magukhoz és környezetükhöz viszonyulnak. A regény három nagyobb részt tartalmaz, melyek további számozott fejezetekből állnak. A szerző két női önelbeszélővel dolgozik, egyikük a már említett Em, másikat pedig a kiadói jogász, Elza. Mindketten vidékről kerültek Pestre, ám a regény jelen idejében már harminc fölött járó felnőtt nőként szerepelnek. Szécsi nagyon finom megoldásokkal vezeti szövege idővonalát: egy-egy mozdulat vagy felbukkanó szereplő indít be újabb és újabb eseményszálakat, vagy alakít ki helyet egy múltbeli epizód elmesélésének. A felidézett emlékek értelemszerűen további helyszíneket is bekapcsolnak a regény világába: Budapest mellett a magyar vidék, valamint Frankfurt, de még Finnország is az elmesélt események hátterét adja. Nemcsak a főváros-vidék ellentét sejlík föl a történetek mögül, de a nemzetközi konferenciákon előadó Em révén a magyar és a nyugati tudományos közeg közti (részben például anyagi) különbség is. Noha az *Egyformák vagytok* a legkevésbé sem didaktikus vagy demagóg, azt a halvány, ám annál izgalmasabb árnyalatot adó társadalombírálatot, melyet a sorok mégis hordoznak, hiba lenne elvitatni.

A képmutatás, a karrier érdekében történő életkonstruálás jellemzi a Szécsi által leírt világot, az ebben élő szereplők számára – épp a közeg miatt – a látszat szükségszerűen az érvényesülés érdekében válik kiemelten fontossá. „[Ö]sszehúztam magamon újszerű, nehéz, vastag, címkeje szerint Marks & Spencer gyapjúszövet kabátomat, amit kilósan vettem bálabontáskor” (40). Beszédes írói döntés, hogy a két elbeszélő közül Elza névváltoztatást követően vette fel nevét, mely eredetileg Erzsébet volt. A kérdés az elbeszélő számára adott: ez „nem egyfajta ironikus gesztus-e, a tudatosan épített önéletrajz egyik eleme, sőt sarokpontja, a »saját élet« narratív mozzanata”? (54) Az ebben az idézetben használt irodalmi kifejezések (például „narratív mozzanat”) nem véletlenül, esetleg stíluskeveredés okán kerültek a szövegbe. Az első részben a barátnők egy belvárosi lakáséletterem luxusházibuliján vesznek részt, elit és értelmiségi társaságban. Ezt a (felidézett időktől függően: egyetemi, kutatói, értelmiségi) közeget és benne a saját helyüket is a már korábban említett ironiával szemléli mindkét elbeszélő. Ha úgy tetszik, az *Egyformák vagytok* című regényben nemcsak a társadalom-, de a „társaságbírálat” is helyet kap. „Itt mindenkinek van a fiókjában egy regénykézirat – mutatott a lakáséletterem irányába Elza, mintha egy tébolyda

kapujában állna. – Nálunk mindenki nagyon érzékeny, kreatív ember” (94). „[A]z ember szimplán csak szeret olvasni, de ettől képes azt képzelni magáról, hogy érdekli az irodalom [...]” (93). A regény minden részletét átítató ironia kimondottan élvezhető és friss humort is biztosít a kötetnek, igazán élvezetes olvasmányá téve azt.

Mai nemzetközi aktuális eseményeket is felidéz az író nő regénye, s elbeszélője révén ezt is olyan ironikus hangnemben teszi, amely ezekkel a nem is oly régi történetekkel kapcsolatban még egészen szokatlan. „Hirtelen huzat futott át a lábaim között. A hideg fuvallatot ajtócsapódás és éles női sikolyok követték. Csak akkor lettem benne bizonyos, hogy nem egy Allahu Akbart kiabáló maszkos öngyilkos merénylő tört be az utcáról a konyhaszemélyzet közé, amikor a székemet finoman megbillentve kitekinttem a folyosóra, ahonnan a bejáratra is ráláttam” (26). Szécsi a magyar viszonyokról, közéleti jelenségekről, témákról is hasonló bátorsággal beszélteti hőseit: „Ha mártírcot vágtam, az csak azért lehetett, mert alaphelyzetben ezt a kifejezést veszi fel az arcom. Trianon lehet ennek is az oka, esetleg a magyar parasztba beleivódott ezredévnyi szenvedés. Stabat Mater dolorosa, az örök női kiszolgáltatottság fiziognómiás leképeződése. Semmi komoly” (37).

Szécsi Noémi regényének egyik kulcskérdése, hogy mennyiben uralhatja és alakíthatja önállóan a saját életét egy nő. Fontos hangsúlyozni, hogy a benne tárgyalt szempontok ellenére sem válik az *Egyformák vagytok* tisztán női problémákat tárgyaló regénnyé, ennek veszélyét az előzőekben bemutatott ironia és fanyar humor sikerrel mérsékeli. Az azonban kétségtelen, hogy női elbeszélőként keresztül elsősorban a nők érvényesülésének lehetőségeit és módjait ismerheti meg közelebbről az olvasó. Noha fiatal, harminc feletti női elbeszélők szerepelnek a regényben, az öregség és az öregedés az, amellyel meg kell tanulniuk szembenézni. „Azt mondják, harminc felett dönteni kell, miről mondasz le, a fejedről vagy a testedről” (20). Ez a női öregedéshez kapcsolt kérdéskör tartogat intimebb és épp ezért erősebb gondolatokat is. „Ha az egyetemről hazafelé menet az Aranypókban negyven feletti nőket fehérneműt vásárolni láttam, önkéntelenül mindig arra kellett gondolnom, hogy az orvosi vizsgálatokhoz veszik az ünneplő melltartót, kórházba a hálóinget” (57).

A regény címe is elsősorban az imént említett tapasztalatokhoz kapcsolható: nők tűnnek egyformának, mégpedig többnyire az öregedésük révén, noha maga a címbe emelt mondat először Em testvérenek szájából hangzik el; egy felidézett gyerekkori buszozás alkalmával mondta

a két barátnőnek: „Egyformák vagytok – fordult el Bandika műboszszankodással” (44). Nemcsak az emberi mivoltból is adódó közös tapasztalás az, ami a nőket az öregedés által sújtja, de tagadhatatlanul jelenvaló előítéleteket is megidéz Szécsi regénye. Mindkét elbeszélő – noha igyekszik kifelé titkolni – bizonytalan a saját szakmai pozícióját illetően, tudniillik hogy azt minek is köszönhetik, és miképpen tudják megtartani. Az *okos* és a *csinos* nők kreált, elkülönített kategóriájának közös halmazát keresik, és ezt a maguk személyével igyekeznek igazolni a főhősök. Kimondottan jót tesz a regénynek, hogy minden kiemeltebb, a nőket érő előítéletnek van női igazolója is. Az egyik idősebb szereplő mondja a következőt (megerősítve az imént említett kategóriák határait): „[r]égen én is ilyen csinos voltam, pedig elég okos vagyok” (65).

A történetben az egyik, leginkább kibontott szerelmi viszony Emília és az egyetemi tanára között szövődik – ketten járnak a korábban már emlegetett Bárdy család idősebb leszármazottjához, Mädyhez levélkéziratokat olvasni és tanulmányozni. Az egyetemista kutató és az idősödő hölgy közötti kapcsolatot női féltékenység mérgezi. A zárórészben újra Em az egyes szám első személyű elbeszélő (a második részt Elza narrálta), de már idősebb, mint az emlékként felidézett egyetemista időskorban, mikor elkezdte látogatni Mädyt. A regény végén az öregedés az, amely egyformának mutatja a két nőt. Az olvasók által eleve idősebben megismert hölgy mondja az elbeszélőnek: „[e]gyformák vagyunk. [...] Először is: elkezdtlél öregedni” (216). Szécsi Noémi bravúrosan oldja meg azt a paradoxont, amely alapján a regény keretei között az *öregedés* nem egy folyamatnak, sokkal inkább egy időtlen állapotnak tűnik, melyet elérve minden nő egyforma. Annak szövegbeli érzékeltetéséről van szó, miszerint a saját maga öregedésének ütemét senki sem észleli, az egyformaságot lehet tapasztalni, s a külső átalakulást, amely remélt és feltételezett belső változással nem is feltétlenül jár együtt, *egyszer csak* észleli az ember. Ahogy a fűlszövegben olvasható: „ráébredünk, hogy saját életünk szereplői, köztük mi magunk is, kísértetekké váltak”. Vagy ahogy az általa narrált második részben Elza saját magáról állítja: „[u]gyanaz a gonosz, hisztis, hiú, karrierista szuka vagyok, aki mindig voltam [...]” (147).

Ez a szempont, az egyformaság kérdése megjelenik a nők és férfiak közötti viszonyokban is („Nem igaz, hogy nincs bennünk semmi közös – írta a pasim sms-ben” [87]), de nincs olyan mélységben kibontva, ahogy a nők közötti kapcsolatokban. Az *Egyformák vagytok* oldalain felsejlő párkapcsolatokat, férfi-nő ismeretségeket inkább a kiszolgálta-

tottság, a hatalmi pozíciók elosztásának kérdése ssége jellemzi. Túlzás nélkül állítható, hogy a Szécsi által megírt férfi szereplők nem kimondottan szimpatikusak, de nem is ellenszenvesek. A szerző remek érzékkel tolmácsolja az elbeszélő nők hozzájuk (és rajtuk keresztül saját magukhoz) való ambivalens viszonyát, némi „társbírálatot” is csempészve regényébe.

Az egyformaság megállapítása szükségszerűen sematizálást, bizonyos mértékű felszínességet feltételez, mely jellemzi is a Szécsi Noémi által bemutatott világot. Megbűjik az olyan, szinte hétköznapiak tűnő téma felvetésekben is, mint amilyenekhez hasonló sok elhangzik a regényben felvonultatott társaságok beszélgetéseiben: „[s]zia, éppen arról beszélgetünk, hogy az arisztokraták pont olyanok, mint a zsidók” (69). Szécsi egy ismerős, kortárs világot mutat be *Egyformák vagytok* című művében, melyet a rendkívül okosan mért iróniának és humornak, valamint az idősíkok ügyes és könnyed variálásának köszönhetően élvezet olvasni. A remekül megválasztott cím által kínált kívülállás pedig meghagyja mindenki számára azt az illúziót, hogy a regényben olvasottak (legyen az az öregedés vagy a bemutatott közeget ért gúnyos-ironikus jellemzések) rá nem vonatkoznak, elvégre nem egyformák vagyunk, csak vagytok.